

“Za cijelu stvar dio odgovornosti snosi i Evropska unija(EU). Formirana je energetska zajednica pod skrbništvom EU gdje je ušla samo energetika. Znači, za region za koji se očekuje da će se pridružiti EU - EU organizuje samo energetska zajednicu, pri tome uopšte ne postoji okolišna zajednica koja bi morala ići u paketu sa energijom. Jer energija, u kojem god obliku da je imate, ona itekako ima utjecaj na okoliš. Energija i okoliš, jedno bez drugog ne ide. Ako region zaista želite uključiti u EU, morate skrbiti o njegovom okolišu”, pojašnjava Anes Podić iz Eko akcije za Zašto? Radija Slobodna Evropa (RSE) kontekst - kako je došlo do velikog broja slučajeva izgradnje malih hidroelektrana (MHE) u zemljama Zapadnog Balkana.

Od konteksta do slučajeve iz Srbije, Crne Gore, Kosova i Bosne i Hercegovine(BiH) o ekološkoj devastaciji rijeka izgradnjom mini hidroelektrana - protivljenja građana energičnim akcijama, s jedne strane, i neplanskog odnosa država, s druge...

Energija se ne može odvojiti od okoliša

RSE: *Zašto su male hidroelektrane problematične?*

Podić: Uslovi koje propisuje energetska zajednica za cijeli Balkan, gdje se svim zemljama članicama određene kvote dodatne obnovljive energije koje moraju proizvesti - to je poslužilo lokalnim političarima da male hidroelektrane prikažu kao nešto što Evropa od nas traži, kao nekakav uslov za buduće učlanjenje u EU. Onda su, na osnovu toga, preusmjerena nemala sredstva koja na kraju plate sami građani za poticaje vlasnicima malih hidroelektrana.

Tako smo dobili današnji model gdje vlasnici malih hidroelektrana zarađuju ogromne novce dok zajednicama ostaju samo mrvice.

U BiH imamo uništenu rijeku koja je trebala biti biser budućeg nacionalnog parka - nacionalni park Doljanka kod Jablanice, gdje čuveni košarkaš Teletović pravi malu hidroelektranu.

Rijeka je potpuno uništena, nacionalnog parka nema nigdje, zajednica će od svega toga dobiti par radnih mjesta, 50.000 maraka (25.000 eura) koncesione naknade a vlasnik će imati godišnju zaradu od oko 1,8 miliona (900.000 eura). To je model koji je primjenjen širom Balkana.

S druge strane, kakva je njihova uloga u spašavanju planete od klimatskih promjena - cijeli region vrlo malo učestvuje u ukupnim emisijama CO2. Npr. Kada je BiH u pitanju ukupni doprinos BiH emisije ugljendioksida je 0,075 procenata.

Mogućnosti da se smanje emisije postoje, međutim, mi za to nikada nismo dobili konkretnu pomoć da bi zamijenili ugalj obnovljivim izvorima. Pomoći nema i mi to sami zaista ne možemo napraviti. No, dobili smo ovaj poticaj da se prave male hidroelektrane.

Koliko one učestvuju u ukupnoj slici – evo par primjera – u BiH su one proizvele tek par procenata energije u protekloj godini dok BiH trenutno proizvodi nekih preko 17 TW (terawatt) sati godišnje, od toga potroši tek 13, ostatak se izvozi.

Znači, dobija se energija koja nam ne treba, izvoznik smo, plaćamo iz svog džepa, lokalne zajednice nemaju ništa a prirodu smo nepovratno uništili.

Ono što je druga obaveza prema klimatskim promjenama jeste očuvanje našeg živog svijeta. Izgradnjom malih hidroelektrana koje se grade u područjima koja su obično bila zabačena i sačuvana – što znači da se moraju napraviti pristupni putevi, moraju se napraviti dalekovodi kojim će se sutra transportovati proizvedena energija i na kraju potpuno stradaju dragocjeni kanjoni gdje su preživjele cijele biljne i životinjske zajednice a sada ih, jednu po jednu, uništavaju graditelji malih hidroelektrana.

Građani u odbrani rijeka

RSE: *Zašto su građani Zapadnog Balkana prinuđeni da se sami bore protiv izgradnje MHE i uništavanja rijeka?*

Podić: Nažalost, u potpuno korumpiranom okruženju kakvo imamo sada u zemljama Zapadnog Balkana, svi ovi investitori su dobro povezani sa vlastima i zapravo su vlasti te koje su im omogućile odgovarajući zakonski okvir – kako da oni što bolje zarade, a da pritom njihova odgovornost prema okolišu bude što manja.

S druge strane, sve zemlje Zapadnog Balkana vrlo slabo štite svoj okoliš.

Naprimjer, kada je BiH u pitanju gradnje malih hidroelektrana, niza hidroelektrana koje se danas dešava i koji se već desio ne bi bio moguć bez rupa u zakonima koje su im vlasti omogućile. U Federaciji BiH, na primjer, 16 pravilnika nedostaje vezanih za zakon o zaštiti prirode. Federacija BiH da ima te pravilnike, na primjer, ove hidroelektrane u Jablanici, na Doljanki ne bi bilo i ne bi bilo mnogih drugih. Međutim vlasti su propustile da zaštite prirodu kako bi graditelji imali što bolji teren za gradnju.

I onda, naravno, jedini branioci rijeka, jesu građani, tamo gdje ih ima. Jer, region sve više i više napuštaju ljudi, između ostalog i zbog ovakvih stvari. Nažalost, ono što se desilo kao pobjeda odbranila je uglavnom kuka i motika ljudi koji tu stanuju i kojima je ta rijeka jedino što im je preostalo; a nikakva organizovana pomoć od države.

Zapravo, države pomažu graditeljima da što bolje i da za svoju ličnu korist iskoriste zajedničke resurse.

Vjetroelektrane ili hidroelektrane

RSE: Šta je rješenje?

Podić: Rješenje je moratorij. Ovdje uopšte nema djelimičnih rješenja - da se stanje malo popravi, da u rijekama eventualno bude malo više vode u ljetnim mjesecima. Energija koja se proizvodi u malim hidroelektranama nama ne treba.

Primjera radi, procjene međunarodne agencije obnovljivu energiju jeste da je potencijal energije koji se može proizvesti iz vjetra daleko veći od one koji možemo dobiti iz malih hidroelektrana.

Opet primjer iz BiH - jedina velika vjetroelektrana, Mesihovina koja je 2018. godine počela sa radom ove godine će proizvesti električne energije koliko i polovina do sada izgrađenih malih hidroelektrana.

Što znači da svega nekoliko vjetroelektrana može zamijeniti svu štetu koju su napravile male hidroelektrane do sada kao i one koje se planiraju da budu izgrađene. Slična situacija je i u ostalim zemljama Balkana.

Međutim, za vjetroelektrane treba više novca, njih ne mogu graditi sitni biznismeni koji su u sprezi sa lokalnim vlastima i otuda imamo ovaj izuzetno štetni model koji uništava i rijeke i živote lokalnih zajednica.

Nažalost bez jake akcije koja bi rezultirala moratorijem ovakve slike će se i dalje ponavljati.

Izvor: slobodnaevropa.org